

Od 4. do 6. januarja letos je v univerzitetnem mestu Cambridge potekala konferenca z naslovom **Tiskanje & učenje**. Organizirala jo je *Printing Historical Society*, v sodelovanju s *Cambridge Bibliographical Society* in *Textbook Colloquium*. V okviru konference je bil organiziran obisk in ogled zasebne tiskarne Rampant Lions Press v vasi Over blizu Cambridgea.

Anglija ima bogato zgodovino manjših zasebnih tiskarn. Pomembnejši razmah in veljavo jim je dal William Morris (1834–1896), ki je združil obrt in umetnost ter je poznan kot eden od ustanoviteljev gibanja *arts and crafts* (»umetna obrt«). Gibanje je bilo ustanovljeno v obdobju množične proizvodnje, s katerim so hoteli obuditi umetnoobratno izročilo.

Leta 1891 je Morris blizu Londona ustanovil tiskarno Kelmescott, ki je natisnila mnogo umetniških del. Tiskarna je delovala do leta 1898. V sedmih letih je izšlo več kot 150 prekrasnih knjig. Zanje so značilni razkošno okrašeni robovi okrog zrcala ter bogato okrašene inicialke. Knjige so bile tipografsko oblikovane podobno kot knjige 15. stoletja; med besedami je zelo majhen prostor. Morris je poleg tipografskega oblikovanja veliko pozornost namenjal tudi papirju, ki ga je uporabljal za svoje knjižne izdaje. Uporabljal je kakovosten ročno izdelan papir. Njegove knjižne izdaje so sestavljene iz neobrezanih pol papirja, kar je bilo značilno za knjige zgodnjega obdobja. Morris je bil zelo natančen tudi pri knjižni vezavi. Za platnice je uporabljal belo svinjsko usnje, kar je bilo zelo nenavadno za tisto obdobje.

Po vzoru Morrisove tiskarne Kelmescott s konca 19. stoletja so

ANGLEŠKE ZASEBNE TISKARNE:



Slika zgoraj, naslovnica z zaščitnim znakom tiskarne Rampant Lions Press.
Slika spodaj, umetnikov pogled na stavbo tiskarne.

v 20. stoletju zlasti na območju Walesa in Anglije delovale številne tiskarne, ki so dajale velik pomen oblikovni in tehnični kakovosti.

Tiskarna Eragny je delovala od 1894 do 1914. Vodil jo je slikar in tiskar Lucien Pissaro (1863–1944). Za njegove knjižne izdaje so značilne ilustracije večbarvnih lesorezov ter ob osnovnih štirih še zlata barva.

Emery Walker (1851–1933) je skupaj s Thomasom J. Cobden-Sandersonom (1840–1922) ustanovil tiskarno Doves. Tiskarna je delovala od 1900 do 1917. Nobena njuna knjižna izdaja ni vsebovala ilustracij. Zanju je Edward Johnston (1872–1944) izdelal prekrasne kaligrafske inicialke. Te so krasile Biblijo, ki je bila izdana v petih zvezkih med letoma 1903 in 1905. Knjige te tiskarne so bile oblikovno in tiskarsko izdelane brezhibno ter natisnjene na najboljšem papirju tistega časa.

Tudi za tiskarno Ashendene, ki je delovala od 1894 do 1935, je bila značilna visoka kakovost. Najprej so uporabljali Fellove pisave iz oxfordske univerzitetne tiskarne, nato pa so jih naročili pri Walkerju.

Značilnost tiskarne Golden Cockerel so zelo raznolike knjižne izdaje. Vse pa so bile oblikovno zelo privlačne. V zgodnjem obdobju je ilustracije izdeloval tudi Eric Gill (1882–1940). Tiskarna je delovala od 1920 do 1961.

Za tiskarno Shakespeare Head so značilne lepo natisnjene knjige, ki jih je odlikovalo raznoliko tipografsko oblikovanje. Tiskarna je delovala od 1904 do 1942.

Pomembni manjši zasebni tiskarni sta še Gregynog (delovala od 1922 do 1940) in Nonesuch (delovala od 1923 do 1968).

PAPIR...



- **BELJENA CELULOZA LISTAVCEV
IN IGLAVCEV**
- **ČASOPISNI PAPIR**
- **GRAFIČNI PAPIRJI**
- **EKOLOŠKI/RECIKLIRANI PAPIRJI**

• Tovarniška 18, 8270 Krško, SLOVENIJA
Tel.: +386(0)7 48 11 100
Fax: +386(0)7 49 21 115, 49 22 077
E-mail: vipap@vipap.si, <http://www.vipap.si>

My subject is War, and the pity of War.
The Poetry is in the pity.

Wilfred Owen

The First World War was the first modern European conflict in which a significant number of educated civilians, some of them poets, found themselves in battle conditions previously experienced only by professional soldiers. War poetry before then had been written largely by bystanders – one thinks of Tennyson's 'Charge of the Light Brigade', which is triumphalist even though an account of a military blunder. The new war poets, by contrast, portrayed the experience of battle

Vzorec knjigotiska na ročno izdelanem papirju za knjigo *Five poems*, ki jo je napisal Wilfred Owen.

Po angleškem vzoru sta na Nizozemskem delovali tiskarni Zilverdistel in Kundera. V Nemčiji sta delovali tiskarni Cranach in Bremer, v Združenih državah Amerike pa Elston, Laboratory, Grabhorn, Spiral in Village.

Manjše zasebne angleške tiskarne, ki danes delujejo po Morrisovnem vzoru – kakovost in estetika imata prednost pred kvantiteto, so združeno predstavljene na spletni strani *Private Presses of the UK*. Navedene tiskarne so: Alembic Press, Celtic Cross Press, Chepman & Myllar Press, Chimera Press, David Eslemont, Fleece Press, Gregynog Press, Gruffyground Press, Incline Press, Jericho Press, Old School Press, Old Stile Press, Patrick Press, Previous Parrot Press, Simon King Press, Strawberry Press, Tabard Press, Whittington Press, Windmill Hole Studio, Workshop Press, Yellow Fox Press in Rampant Lions Press.

Lastnik tiskarne Rampant Lions Press je Sebastian Carter, av-

tor znane knjige *Twentieth century type designers*. Tiskarno je ustanovil njegov oče Will Carter leta 1924. Slednji si je pri osmih letih ogledal tiskarno Oxford University Press, kar je spodbudilo njegovo željo po tiskarski dejavnosti. V šestdesetih letih prejšnjega soletja se je očetu pridružil Sebastian, ki od leta 1991 tiskarno tudi vodi. Tiskarska delavnica je bila vedno del družinske hiše; najprej v Oxfordshiru in Berkshire, nato v Jordan's Yardu v Cambridgeu, kasneje so jo preselili v samo mestno jedro (Chesterston Road), leta 1991 pa jo je Sebastian preselil v svojo hišo v vas Over.

Knjige te tiskarne so tiskane v tehniki visokega tiska. Besedilo



Držalo za sušenje odtisnjenih pol papirja v Rampant Lions Press.

je stavljeno ročno ali strojno (uporabljajo stavni stroj monotype). Pri tem je treba poudariti, da Sebastian dobiva besedila v elektronski obliki (lahko tudi po elektronski pošti). Ustrezen program mu omogoča, da besedila ni treba ponovno staviti, ampak lahko neposredno ulije svinčene vrste besedila na sistemu monotype. Če se naročnik odloči za ročno stavljeno besedilo, se seveda stavljenju ni mogoče izogniti. Za tisk ilustracij uporabljajo lesene bloke, ki jih z gravuro* izdelujejo različni umetniki. V številnih knjigah so ilustracije odtisnjene tudi v tehniki globokega tiska, nekateri slikovni material pa tudi s pomočjo litografije. Papir njihovih izdaj je večinoma ročno izdelan in neobrezan. Povprečne naklade knjižnih izdaj so okrog 200 izvodov, nikoli pa ne presegajo 500 izvodov. Kljub temu lahko kupite tako rekoč (skoraj) v celoti ročno izdelano knjigo po zmerni ceni, na primer *Twenty two lions* že za 12 angleških funtov ali bogato ilustrirano večbarvno knjigo *Vegetable gardening*, ki stane 25 funtov. Seveda pa nekatere izdaje dosežejo astronomske cene, na primer *The very rich hours of Le Boulvé* je na voljo za 600 funtov.

Če ne nakup, že obisk tiskarne, kjer je vsakemu izvodu, ne samo knjižni izdaji, namenjena posebna pozornost in je izdelan s potrepljivostjo ter natančnostjo, nas navdaja z veseljem. Pravzaprav je »črna umetnost« tudi s pomočjo

sodobne tehnologije lahko še vedno »umetnost« in ne le brezosebna masovna proizvodnja, ki si samovoljno dovoljuje številne napake in pomanjkljivosti.

* Gravuro v les je izumil Thomas Bewick (1753–1828). Lesene bloke, ki se uporabljajo za gravuro, iz debela režejo pravokotno na smer rasti. To je ravno nasprotno, kot režejo bloke za lesorez – vzporedno s smerjo rasti drevesa.

Klementina MOŽINA
Univerza v Ljubljani

LITERATURA IN VIRI

Dreyfus, J.
Into Print
Boston: David R. Godine, Publisher, 1995

Gascoigne, B.,
How to Identify Prints
London: Thames and Hudson, 1996

Livingston, A., Livingston, I.
The Thames and Hudson Dictionary of Graphic Design and Designers
London: Thames and Hudson, 1998

Morris, W.
The Ideal Book
Berkeley in Los Angeles:
University of California Press, 1982

Možina, K.
Knjižna tipografija
Ljubljana: Filozofska fakulteta
in Naravoslovnotehniška fakulteta, 2003

Parry, L., ured.,
William Morris
London: The Victoria
and Albert Museum, 1996

Private Presses of the UK
<<http://www.the-old-school.demon.co.uk/ppuk.htm>>, 15. 2. 2004

Steinberg, S. H.
Five Hundred Years of Printing
London: The British Library, 1996

The Rampant Lions Press
Over: The Rampant Lions Press, 2003

The Rampant Lions Press
<<http://www.the-old-school.demon.co.uk/rampantlionspress.htm>>, 15. 2. 2004